

KRYSTYNA ZINCZUK, BARTŁOMIEJ ZINCZUK

*Rozwój sektora MSP w województwie lubelskim w latach
2000–2004*

The development of small and medium enterprises in Lublin province in years 2000–2004

Abstract: Celem niniejszego artykułu jest prezentacja rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w województwie lubelskim w latach 2000–2004. Ukazana w nim została dynamika eksportu i importu MSP oraz prezentacja podmiotów gospodarczych świadczących pomoc w rozwoju małych i średnich firm w województwie lubelskim. Dotychczasowe efekty funkcjonowania przedsiębiorstw z sektora MSP na rynku są znaczące. Ich rola polega na wypełnianiu luki w strukturze produkcyjnej i zaopatrzeniu nabywców, odbudowywaniu równowagi rynku oraz na coraz większym udziale w tworzeniu nowych miejsc pracy i produktu narodowego. Z tego względu badanie rozwoju małej przedsiębiorczości ciągle wydaje się zasadne.

WPROWADZENIE

Introduction

W Polsce pozycja sektora MSP systematycznie rośnie. Zwraca się szczególną uwagę na rolę, jaką pełnią małe i średnie przedsiębiorstwa w procesie wzrostu gospodarczego. Istotne funkcje sektora MSP przejawiają się w uformowaniu klasy drobnych właścicieli, łagodzeniu napięć społecznych i redukcji wysokich kosztów transformacji. Małe przedsiębiorstwa kreują przedsiębiorcze postawy, dają możliwości samozatrudnienia, pochłaniają nadwyżki siły roboczej.¹

Zmiany strukturalne, które dokonały się w naszym kraju na przestrzeni ostatnich lat, pomimo wszystko odbierane są głównie jako nadrabianie opóźnień w stosunku do rozwiniętych krajów Zachodniej Europy. Również polski sektor

¹ *Ekonomika i zarządzanie małą firmą*, red. B. Piasecki, PWN, Warszawa–Łódź 2001, s. 79.

MSP znacznie opóźnia się w stosunku do krajów Unii Europejskiej w zakresie sfery strukturalnej, zarządczej, jak i techniczno-organizacyjnej.²

Daje się zauważyć, że transformacja systemu gospodarczego w Polsce stworzyła korzystne warunki do rozwoju małej przedsiębiorczości. Istotne znaczenie miała w miarę konsekwentna polityka rządu. Ministerstwo Gospodarki podjęło liczne inicjatywy mające na celu promocję zagraniczną, stworzenie centrów wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw oraz inne działania w zakresie regulacji prawnych. Ta sprzyjająca atmosfera dla rozwoju sektora MSP wpłynęła na ugruntowanie jego pozycji w gospodarce.³ Dalszy rozwój tego sektora będzie zależał nie tylko od indywidualnych wysiłków przedsiębiorców. Będą musieli oni brać pod uwagę również politykę rządu, a także decyzje władz lokalnych.

CHARAKTERYSTYKA SEKTORA MSP W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W LATACH 2000–2004

Characteristic of small and medium enterprises sector in Lublin province
in years 2000–2004

Województwo lubelskie położone jest na międzynarodowych szlakach komunikacyjnych zaliczanych do europejskich korytarzy transportu, posiada duże zasoby taniej siły roboczej. Do innych mocnych stron województwa należą: liczne zasoby surowców dla rozwoju przemysłu rolno-spożywczego, energetycznego i budowlanego, występuje także duży potencjał do rozwoju gospodarki żywnościowej, możliwość wytwarzania produktów wysokiej jakości, atrakcyjne i mało przekształcone środowisko naturalne, istnieje Euroregion Bug jako infrastruktura instytucjonalna współpracy przygranicznej. Słabe strony województwa to: niekorzystna struktura i niska konkurencyjność gospodarki, mała atrakcyjność inwestycyjna regionu, niskie dochody ludności, słaba infrastruktura techniczna, słabo rozwinięty system instytucji wspierania biznesu, brak marketingu regionalnego i sektorowego, niewykorzystany wysoki poziom kwalifikacji osób bezrobotnych, opóźnienie cywilizacyjne i gospodarcze wsi, a także wadliwa struktura agrarna i niska efektywność sektora rolniczego, słaba kondycja agrobiznesu.⁴

Udział województwa lubelskiego w tworzeniu PKB nie jest w pełni osiągnięty z punktu widzenia możliwości regionu. W latach 2000–2004 wartość tworzonego PKB w kraju wzrosła z 1,1% do 5,3%.⁵ W roku 2003 wynosił on 816 081

² *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem. Uwarunkowania europejskie*, red. M. Strużycki, DIFIN, Warszawa 2002, s. 17.

³ *Ibid.*, s. 19–20.

⁴ <http://www.lubelskie.pl/strukturalne/rpo.htm>.

⁵ <http://www.mgip.gov.pl> – Analiza sytuacji gospodarczej Polski w I półroczu 2004.

mln zł, co daje 4,0% udziału województwa w skali kraju.⁶ Natomiast udział województwa lubelskiego w liczbie podmiotów w sektorze MSP kształtował się na poziomie 4,15% w 2004 roku i wskazał na 11 pozycję w skali kraju.⁷ W województwie lubelskim występuje niski poziom technologiczny przy stale pogłębiającym się zużyciu majątku trwałego i niewielkich nakładach inwestycyjnych. Wpływa to na niską konkurencyjność lubelskiego przemysłu. Dominującą gałęzią przemysłu jest przemysł spożywczy z 31-procentowym udziałem w wartości produkcji sprzedanej ogółem, produkcja mebli stanowi 8,8%, produkcja maszyn i urządzeń 6,8%, wyroby z surowców niematerialnych tylko 5,5%.⁸

Na terenie województwa lubelskiego w 2000 roku zarejestrowanych było 73 555 aktywnych MSP, co stanowiło 4% ogólnej liczby MSP. Lubelszczyzna, ze względu na swoje typowo rolnicze uwarunkowania, zalicza się do tych województw, w których relatywnie nieco większy odsetek podmiotów gospodarczych prowadzi działalność na obszarach gmin wiejskich.⁹

Liczba MSP w województwie lubelskim w roku 2000 zwiększyła się o 373 małe przedsiębiorstwa, natomiast zmniejszyła o 6 średnich firm w stosunku do roku poprzedniego, średnio na 1000 mieszkańców Lubelszczyzny przypadała 33,2 małe i średnie przedsiębiorstwa. Województwo lubelskie zajmowało pod tym względem przedostatnie miejsce w roku 2000 (dla porównania – na pierwszym miejscu znajdowało się województwo mazowieckie, gdzie na 1000 mieszkańców przypadało 56,4 firm z sektora MSP).¹⁰

W roku 2001 utrzymywała się tendencja koncentracji MSP w aglomeracjach miejskich. W tym okresie odnotowano, że na 1,7 mln aktywnych przedsiębiorstw aż 53,8% działało na obszarze pięciu województw (mazowieckie, śląskie, wielkopolskie, dolnośląskie, małopolskie). W roku 2001 zmniejszyła się liczba aktywnych małych i średnich firm. Był to już drugi rok zniżkowej tendencji rozwoju tego sektora. Wpływ na to miała dekoniunktura gospodarcza oraz spadek popytu na pewne wyroby i usługi. Jednakże w niektórych województwach zauważalny był wzrost – w tym w województwie lubelskim – liczby aktywnych przedsiębiorstw sektora MSP, zatrudniających od 10 do 49 pracowników (wzrost o 4,8%).¹¹

⁶ Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005, GUS, Rok LXV, Warszawa 2005, s. 86.

⁷ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2004–2005*, red. A. Tokaj-Krzewska, S. Pyciński, PARP, Warszawa 2006, s. 15.

⁸ <http://www.lubelskie.pl/strukturalne/rpo.htm>

⁹ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2000–2001*, red. W. Dzierżanowski, A. Tokaj-Krzewska, PARP, Warszawa 2002, s. 49–51.

¹⁰ *Ibid.*, s. 51–52.

¹¹ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2001–2002*, red. A. Rybińska, A. Tokaj-Krzewska, PARP, Warszawa 2003, s. 63–65.

Pod koniec 2002 roku w województwie funkcjonowało 149,4 tys. podmiotów gospodarczych, w tym 118,2 tys. to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w sektorze MSP, a 5,9 tys. – należące do sektora publicznego.¹²

W tabeli 1 przedstawiono liczbę podmiotów gospodarczych według liczby pracujących w latach 2001–2002.

Tab. 1. Podmioty gospodarki narodowej według liczby pracujących w latach 2001–2002 w województwie lubelskim
Companies according to number of employee in 2001–2002 years in Lublin province

Wyszczególnienie	Ogółem	0–9	10–49	50–249	250–999	1000 i więcej
31.12.2001 r.	142 691	135 973	5284	1209	184	41
31.12.2002 r.	149 411	142 552	5459	1187	173	40
Przyrost	6720	6579	175	-22	-11	-1
2001=100	104,7	104,8	103,3	98,2	94,0	97,6

Źródło: GUS, *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2002 r.*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2003, s. 52.

W strukturze podmiotowej gospodarki zdecydowanie przeważa sektor prywatny, do którego zalicza się 143,5 tys. podmiotów (województwo 96%, kraj 96,5%). Poziom ten nie zmienił się do 2001 roku, a po 2002 dynamika procesów prywatyzacyjnych uległa spowolnieniu.¹³

W województwie lubelskim dominują przedsiębiorstwa najmniejsze, zatrudniające do 9 osób. W roku 2002 było ich 142,5 tys. (95,4% ogółu zarejestrowanych podmiotów), firm liczących od 10 do 249 pracowników było 6,6 tys. (4,4%), czyli w sektorze MSP funkcjonowało 99,8% przedsiębiorstw.

W roku 2003 na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 154849 podmiotów gospodarki narodowej. Liczba ta wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o 3,6%. Największy przyrost odnotowano wśród bardzo małych firm zatrudniających do 9 osób (o 3,7%). Małych przedsiębiorstw liczących od 10 do 49 pracowników powstało 160, a liczba ich wzrosła o 2,9%. Natomiast w grupie średnich firm odnotowano obniżenie ich liczby o 2,9% w stosunku do 2002 roku. Dane za rok 2003 przedstawia tabela 2.

W roku 2004 nastąpiły niekorzystne zmiany w stanie ilościowym firm należących do sektora MSP w województwie lubelskim. Sytuację tę prezentują dane zawarte w tabeli 3.

¹² [http://www.lubelskie.pl/um/katalogi/biuro-planowania/aneks do raportu 2.](http://www.lubelskie.pl/um/katalogi/biuro-planowania/aneks%20do%20raportu%20)

¹³ *Ibid.*, s. 20.

Tab. 2. Podmioty gospodarki narodowej według liczby pracujących w latach 2002–2003 w województwie lubelskim
Companies according to number of employee in 2002–2003 years in Lublin province

Wyszczególnienie	Ogółem	0–9	10–49	50–249	250–999	1000 i więcej
31.12.2002 r.	149 411	142 552	5459	1187	173	40
31.12.2003 r.	154 849	147 886	5619	1152	153	39
Przyrost	5438	5334	160	-35	-20	-1
2002=100	103,6	103,7	102,9	97,1	88,4	97,5

Źródło: GUS, *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2003 r.*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2004, s. 52.

Tab. 3. Podmioty gospodarki narodowej według liczby pracujących w latach 2003–2004 w województwie lubelskim
Companies according to number of employee in 2003–2004 years in Lublin province

Wyszczególnienie	Ogółem	0–9	10–49	50–249	250–999	1000 i więcej
31.12.2003 r.	154 849	147 886	5619	1152	153	39
31.12.2004 r.	149 478	142 400	5757	1148	133	40
Przyrost	-5371	-5486	138	-4	-20	1
2003=100	96,5	96,3	102,5	98,7	86,9	102,6

Źródło: GUS, *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2004 r.*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2005, s. 54.

W roku 2004 nastąpiło znaczne obniżenie liczby najmniejszych firm aż o 5486 (tj. o 3,7%). W grupie firm średnich ubyły 4 przedsiębiorstwa w stosunku do 2003 roku. Największy spadek odnotowano w grupie zatrudniającej od 250 do 999 osób.

Dynamikę rozwoju sektora MSP w województwie lubelskim w podziale sekcji według PKD prezentuje tabela 4.

Z danych zawartych w tabeli 4 wynika, że w badanym okresie najwyższy poziom dynamiki rozwoju odnotowano w grupie przedsiębiorstw najmniejszych i zatrudniających do 49 pracowników. Do działalności zdominowanej przez MSP należą: rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, handel i naprawy, hotele i restauracje, transport, obsługa nieruchomości i firm, nauka i edukacja oraz pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna. Spadek liczby firm zaobserwowano w sekcji ochrony zdrowia i opieki społecznej oraz administracji publicznej i ochrony narodowej.

Tab. 4. Podmioty gospodarki narodowej w województwie lubelskim w podziale sekcji według PKD.

Companies according to type of business activity in Lublin province

Wyszczególnienie		Razem	Dynamika	bardzo małe do 9 pracowników	Dynamika	małe od 10 do 49 pracowników	Dynamika	średnie i duże	Dynamika
Województwo ogółem	2001	142691	–	135973	–	5284	–	1434	–
	2002	149411	104,7	142552	104,8	5459	103,3	1400	97,6
	2003	154849	103,6	147886	103,7	5619	102,9	1344	96,0
Rolnictwo łowiec-two i leśnictwo	2001	4981	–	4768	–	186	–	45	–
	2002	5553	111,5	5346	112,1	168	90,3	39	86,7
	2003	5980	107,7	5784	108,2	157	93,4	39	100,0
Rybołówstwo i rybactwo	2001	28	–	20	–	8	–	–	–
	2002	27	96,4	20	100,0	7	87,5	–	–
	2003	29	107,4	22	110,0	7	100,0	–	–
Przemysł	2001	13110	–	11840	–	894	–	376	–
	2002	13524	103,2	12229	103,3	925	103,5	370	98,4
	2003	13789	102,0	12467	101,9	957	103,5	365	98,6
w tym przetwórstwo przemysłowe	2001	12799	–	11609	–	862	–	328	–
	2002	13195	103,1	11979	103,2	891	103,4	325	99,1
	2003	13446	101,9	12206	101,9	921	103,4	319	98,2
Budownictwo	2001	14085	–	13652	–	318	–	115	–
	2002	14400	102,2	13972	102,3	322	101,3	106	92,2
	2003	14671	101,9	14246	101,9	325	100,9	100	94,3
Handel i naprawy	2001	52148	–	51078	–	897	–	173	–
	2002	54522	104,6	53403	104,6	951	106,0	168	97,1
	2003	56421	103,5	55254	103,5	1006	105,8	161	95,8
Hotele i restauracje	2001	3593	–	3468	–	111	–	14	–
	2002	3816	106,2	3672	105,9	131	118,0	13	92,9
	2003	4029	105,6	3880	105,7	137	104,6	12	92,3
Transport, gospo-darka magazyno-wa i łączność	2001	11163	–	11040	–	84	–	39	–
	2002	11454	102,6	11320	102,5	96	114,3	38	97,4
	2003	12023	105,0	11871	104,9	117	121,9	35	92,1
Pośrednictwo finansowe	2001	5207	–	5117	–	75	–	15	–
	2002	5497	105,6	5415	105,8	62	82,7	20	133,3
	2003	5663	103,0	5578	103,0	66	106,5	19	95,0
Obsługa nieru-chomości i firm; nauka	2001	16081	–	15818	–	197	–	66	–
	2002	17481	108,7	17026	109,0	376	190,9	79	119,7
	2003	18228	104,3	17754	104,3	397	105,6	77	97,5
Administracja publiczna i obrona narodowa	2001	2440	–	1882	–	351	–	207	–
	2002	2261	92,7	1846	98,1	215	61,3	200	96,6
	2003	2290	101,3	1882	102,0	229	106,5	179	89,5

Edukacja	2001	3945	–	2276	–	1437	–	232	–
	2002	4139	104,9	2474	108,7	1446	100,6	219	94,4
	2003	4572	110,5	2993	121,0	1667	115,3	212	96,8
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	2001	7040	–	6422	–	510	–	108	–
	2002	7329	104,1	6710	104,5	517	101,4	102	94,4
	2003	7184	98,0	6776	101,0	308	59,6	100	98,0
Pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna	2001	8865	–	8587	–	234	–	44	–
	2002	9403	106,1	9114	106,1	243	103,8	46	104,5
	2003	9965	106,0	9674	106,1	246	101,2	45	97,8
Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	2001	5	–	5	–	–	–	–	–
	2002	5	100,0	5	100,0	–	–	–	–
	2003	5	100,0	5	100,0	–	–	–	–

Źródło: Urząd Statystyczny w Lublinie, *Podmioty gospodarki narodowej w woj. lubelskim w 2003 r.*, Lublin 2004, s. 31–33.

Analizując rozkład przestrzenny przedsiębiorstw sektora MSP w regionie lubelskim, stwierdzić można, że – podobnie jak w całym kraju – charakteryzuje się on koncentracją wokół miejskich aglomeracji. W roku 2001 około 26% wszystkich przedsiębiorstw zlokalizowane było w stolicy regionu – w Lublinie.¹⁴ Innymi centrami przedsiębiorczości w województwie lubelskim są: Biała Podlaska, Chełm, Puławy, Zamość. Około 66,9% wszystkich firm działa na terenie miasta, zaś 33,1% na terenach wiejskich.¹⁵

O niskim tempie rozwoju gospodarczego województwa świadczy przyrost przedsiębiorczości na Lubelszczyźnie – niższy niż średni dla kraju o ponad 25%. W rankingu pięciuset najlepszych przedsiębiorstw w Polsce w 2001 roku znalazło się tylko dziewięć firm z województwa lubelskiego, a były to m.in.: Lubelskie Zakłady Energetyczne Lubzel SA, Zakłady Azotowe Puławy SA, Eldorado SA, Black Red White SA w Biłgoraju, Lubelski Węgiel Bogdanka SA w Puchaczowie, Orlen Petroprofit sp. z o.o.¹⁶

Region lubelski charakteryzuje niski poziom napływu zagranicznych inwestycji, które istotnie wpływają na transfer nowoczesnych technologii, a także na poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy. Zauważa się jednak poprawę tej sytuacji. W roku 2002 na obszarze Lubelszczyzny działało 746 spółek z udziałem kapitału zagranicznego i liczba ta zwiększyła się w porównaniu z rokiem 2001 o 4,9%. Zlokalizowane one były w większości w Lublinie. Jednakże udział firm

¹⁴ A. Zbroja, *Sektor MSP w Regionie Lubelskim – diagnoza stanu obecnego, zagrożenia, szanse oraz scenariusz rozwoju*, WSP i A, s. 2, <http://www.rsi.lubelskie.pl/upload/zbr.pdf>.

¹⁵ Urząd Statystyczny w Lublinie, *Podmioty gospodarki narodowej w województwie lubelskim w 2003 r.*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Lublin 2004, s. 21.

¹⁶ *Ibid.*, s. 21–22.

z kapitałem zagranicznym w stolicy regionu jest nadal nieznaczny na tle innych większych miast wojewódzkich. Największymi inwestorami zagranicznymi w województwie lubelskim są: Coca Cola Beverages (Lublin), Fortrade Financing SPA (Małaszewicze), Metro AG (Lublin), Model Holding AG (Biłgoraj). Natomiast do największych na Lubelszczyźnie przedsiębiorstw, które posiadają kapitał zagraniczny, należą: Coca Cola Bottling (Lublin), Model Opakowania sp. z o.o. (Biłgoraj), Macro Cash and Carry (Lublin), Nałęczowianka sp. z o.o. w Nałęczowie.¹⁷

Na rozwój inwestycji wpływają agencje rozwoju regionalnego i lokalnego. Na obszarze województwa lubelskiego działają agencje rozwoju: Lubelska Fundacja Rozwoju oraz Biłgorajska Agencja Rozwoju Regionalnego SA, a także kilkanaście agencji rozwoju lokalnego. Zlokalizowany jest również jeden inkubator przedsiębiorczości w Puławach, w którym od początku działalności przebywało 57 przedsiębiorstw. Do rozwoju przedsiębiorczości skutecznie przyczyniają się różne instytucje promocyjno-handlowe, a także imprezy targowe. Co roku na Lubelszczyźnie odbywa się 30 edycji targów.¹⁸

EKSPORT I IMPORT SEKTORA MSP WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Export and import of small and medium enterprises sector in Lublin province

Rozwój MSP związany jest w sposób istotny z eksportem ich produktów. Jednakże eksport ten jest ograniczony głównie lokalnym obszarem działania wielu z tych firm. Wzrost konkurencyjności na rynkach krajowych i w układzie międzynarodowym powoduje, że rośnie tendencja do zwiększania eksportu przez MSP. Prawie jedna trzecia wszystkich MSP w UE w latach 1995–2000 zwiększyła liczbę międzynarodowych kontaktów handlowych, w tym 30% mikroprzedsiębiorstw: prawie 50% średnich.¹⁹

W roku 2000 dominującą pozycję pod względem eksportu i importu zajmowały przedsiębiorstwa sektora MSP w województwach mazowieckim i wielkopolskim. Udział eksportu MSP Lubelszczyzny w eksporcie całkowitym kształtował się nieco powyżej 3%, zaś import na poziomie 1%.

Udział w wymianie zagranicznej poszczególnych województw prezentuje tabela 5.

¹⁷ *Ibid.*, s. 22.

¹⁸ <http://www.lfr.lublin.pl/onasinformacje.html>.

¹⁹ W. Aftyka, A. Chmielewski, *Małe i średnie przedsiębiorstwa w Unii Europejskiej*, Warszawa 2005, s. 233.

Tab. 5. Udział województw w eksporcie i imporcie MSP w 2000 roku
 Participation of the Polish provinces in export and import of small and medium enterprises sector in year 2000

Województwo	Polska=100% Eksport (%)	Import (%)
Dolnośląskie	7,5	6,2
Kujawsko-Pomorskie	4,4	2,8
Lubelskie	3,2	1,0
Lubuskie	3,5	1,5
Łódzkie	5,6	5,4
Małopolskie	4,4	4,7
Mazowieckie	20,7	43,6
Opolskie	1,9	1,5
Podkarpackie	3,8	1,1
Podlaskie	2,2	1,2
Pomorskie	6,7	5,1
Śląskie	12,0	8,5
Świętokrzyskie	1,3	1,0
Warmińsko-Mazurskie	2,4	1,0
Wielkopolskie	14,9	11,7
Zachodniopomorskie	5,5	3,2

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2000–2001*, red. W. Dzierżanowski, A. Tokaj-Krzewska, PARP, Warszawa 2002, s. 47–48.

W roku 2001 aż 2/3 całego polskiego eksportu realizowało pięć województw – mazowieckie, śląskie, wielkopolskie, pomorskie i dolnośląskie. Lubelszczyzna należała do najstąbiej rozwiniętych regionów, których udział w eksporcie w 2001 roku zmniejszył się średnio o 0,2%. Udział eksportu MSP w województwie lubelskim w eksporcie ogółem zmniejszył się o 2,9%, natomiast udział w imporcie w porównaniu z rokiem poprzednim zwiększył się o 0,2%.²⁰

W roku 2002 pięć wspomnianych dominujących w handlu zagranicznym województw utrzymało swoją pozycję, zwiększając ponadto swój udział: w eksporcie do 63,7% (łącznie), w imporcie do 75,2% (łącznie). Lubelszczyzna należała do regionów, których udział w eksporcie zmniejszył się (do 2,8%). Na takim samym poziomie co w roku poprzednim (1,2%) utrzymał się import MSP województwa lubelskiego. Podobna sytuacja wystąpiła w 2003 roku. Dominującą pozycję utrzymały wspomniane województwa. Udziały MSP Lubelszczyzny w ogólnym eksporcie i imporcie uległy nieznacznym tylko zmianom.²¹

²⁰ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2001–2002*, s. 60–61.

²¹ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2002–2003*, red. A. Tokaj-Krzewska, Warszawa 2004, s. 60–61.

W roku 2004 udział eksportu MSP Lubelszczyzny w całkowitym eksporcie kształtował się na niskim poziomie, nie przekraczając nawet 3%. Z kolei udział importu małych i średnich firm województwa lubelskiego w ogólnym imporcie Polski oscylował wokół zaledwie 1%. Zauważyć można było pogłębiające się dysproporcje pomiędzy województwami przodującymi a regionami o najmniejszym znaczeniu, zarówno w imporcie, jak i eksporcie. Do tej słabszej grupy województw należy niestety Lubelszczyzna.²²

LOKALNE FORMY WSPIERANIA ROZWOJU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Local forms of supporting the development of small and medium enterprises
in Lublin province

Polityka wspierania MSP jest jednym z trzech elementów polityki gospodarczej obok polityki sektorowej i regionalnej. Główne cele tej polityki to stworzenie warunków do egzystencji i konkurowania, zapewnienie wzrostu ich potencjału wytwórczego, przyczynianie się do rozwoju miejsc pracy i zwiększanie ich konkurencyjności. Polityka wobec MSP dąży przede wszystkim do osiągnięcia równowagi między wartościami związanymi z MSP a ich słabościami i atutami przedsiębiorstw dużych z tendencjami do monopolizowania gospodarki, dominacji elementów ekonomicznych nad społecznymi. W systemie wspierania rozwoju MSP w Polsce główną rolę pełni państwo, mniejszą władze lokalne lub regionalne, a instytucje samopomocy mają znaczenie marginalne. Zakres wspierania działalności MSP obejmuje instrumenty informacyjne, prawne, organizacyjne oraz działania inwestycyjne i promocyjne oraz finansowo-ekonomiczne.²³

Na Lubelszczyźnie większość instytucji wspierających sektor małych i średnich przedsiębiorstw prowadzi działalność szkoleniową oraz pośredniczy w nawiązywaniu kontaktów z przedsiębiorstwami.

Od września 1991 roku w regionie lubelskim działa Lubelska Fundacja Rozwoju (LFR), której misją jest wspieranie rozwoju Lubelszczyzny ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz sektora MSP. Fundacja realizuje przyjętą misję przez udzielanie dotacji, zarządzanie projektami pomocowymi, świadczenie różnego rodzaju usług finansowych, doradczych, szkoleniowych itp.²⁴ Fundacja powstała z inicjatywy instytucji zaangażowanych w gospodarczy rozwój województwa lubelskiego. Należały do nich m.in.: Wojewoda Lubelski, Gmina-Miasto Lublin, PKO BP, Bank Depozytowo-Kredytowy SA, Bank Rozwoju Eksportu SA, Bank Przemysłowo-Handlowy SA, Izba Przemysłowo-Handlowa

²² *Ibid.*, s. 60–61.

²³ K. Safin, *Zarządzanie małą firmą*, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Warszawa 2002, s. 195.

²⁴ <http://www.lfr.lublin.pl/onasinformacje.html>.

w Lublinie, Fundacja Gospodarcza w Gdyni, Fundacja Solidarności Regionu Śródkowoschodniego.²⁵

Lubelska Fundacja Rozwoju dysponuje funkcjonalną siecią lokalnych instytucji wspierania sektora małych i średnich firm, które rozmieszczone są w małych miastach województwa lubelskiego. Należą do nich:

- Agencja Rozwoju Lokalnego,
- Ośrodki Wspierania Biznesu (Punkty konsultacyjne w Chełmie, Białej Podlaskiej, Kraśniku, Krasnymstawie, Lubartowie, Dęblinie, Janowie Lubelskim, Łęcznej, Łukowie, Parczewie, Poniatojew, Zamościu, Tomaszowie Lubelskim, Włodawie, Radzynie Podlaskim, Bełżycach, Opolu Lubelskim, Puławach),
- Inkubator Przedsiębiorczości w Puławach.²⁶

Agencja Rozwoju Lokalnego składa się z 15 jednostek, które są oddziałami Lubelskiej Fundacji Rozwoju. Mieszczą się one w Białej Podlaskiej, Chełmie, Dęblinie, Janowie Lubelskim, Kraśniku, Krasnymstawie, Lubartowie, Łęcznej, Łukowie, Parczewie, Poniatojew, Radzynie Podlaskim, Tomaszowie Lubelskim, Włodawie i Zamościu. Celem działalności ARL jest wspieranie lokalnych przedsiębiorstw oraz osób, które rozpoczynają działalność gospodarczą, tworzenie sprzyjającego środowiska dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, promocja usług prowadzonych przez LFR, a także promocja poszczególnych gmin, miast i powiatów.²⁷

W województwie lubelskim funkcjonuje wiele jednostek statutowo odpowiedzialnych za prowadzenie polityki wspierania rozwoju regionalnego. W Lublinie podmioty te działają w ramach Wydziału Rozwoju Gospodarki i Polityki Regionalnej, w Białej Podlaskiej w ramach Wydziału Rozwoju Gospodarczego, a w Tarnobrzegu jest to niezależny Wydział Polityki Regionalnej i Rozwoju Gospodarczego. Do zadań Wydziału Rozwoju Gospodarki i Polityki Regionalnej w Lublinie należy m.in. nadzór nad pracami prywatyzacyjnymi w przedsiębiorstwach państwowych, a polityka regionalna widoczna jest w takich działaniach jak: kojarzenie partnerów gospodarczych, obsługa kontaktów zagranicznych o charakterze gospodarczym i współpraca z biurami radców handlowych.²⁸

Od października 1993 roku przy Urzędzie Wojewódzkim w Lublinie rozpoczął swoją działalność Ośrodek Doradztwa Gospodarczego. Utworzony został jako element wdrażanej Strategii Rozwoju Regionalnego realizowanej we współpracy z Brytyjczykami i Fundacją OIC. Ośrodek oferował przedsiębiorcom wie-

²⁵ Z. Dudziński, *Finansowy system wspierania rozwoju regionalnego*, Wyd. Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Lublin 1997, s. 149.

²⁶ http://www.lfr.lublin.pl/onas_informacje.html.

²⁷ <http://www.lfr.lublin.pl/ar1.html>.

²⁸ Z. Dudziński, *op. cit.*, s. 228–229.

le informacji o zarejestrowanych firmach na terenie Lubelszczyzny, aktualnych przepisach podatkowych, liniach kredytowych, krajowych i zagranicznych.²⁹

Ważną rolę pełni Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie w zakresie przeciwdziałania bezrobociu, kreując nowe miejsca pracy. Jedną z form aktywizacji jest udzielanie z Funduszu Pracy pożyczek na uruchomienie działalności gospodarczej oraz na utworzenie nowych miejsc pracy dla bezrobotnych. Bezrobotni korzystający z tych pożyczek mogą samodzielnie rozpocząć działalność gospodarczą lub pozyskać wiedzę, jak efektywnie wykorzystać te środki. Udziela się im porad prawnych, finansowych, pomaga w przygotowaniu biznesplanu. Ta forma pomocy nie przyczyniła się do dynamicznego rozwoju przedsiębiorczości czy częściowej likwidacji bezrobocia. Spowodowane jest to niewielką ilością środków finansowych pochodzących z tego źródła, które potrzebne są do efektywnego uruchomienia działalności gospodarczej.³⁰

We wszystkich województwach, także w województwie lubelskim, funkcjonują Ośrodki Doradztwa Rolniczego. Udzielają one porad ekonomiczno-organizacyjnych w kwestii produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz w zakresie wielofunkcyjnego rozwoju wsi. Biorą udział w krajowym systemie informacji i badaniach rynku, wspierają różnorodne formy samoorganizowania się grup producentów rolnych, działają na rzecz ochrony środowiska, organizują liczne szkolenia dla rolników. Ośrodki Doradztwa Rolniczego opiniują również biznesplany tych przedsięwzięć, które występują na obszarach wiejskich i mają charakter gospodarczy.³¹

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonują izby gospodarcze, które pełnią finansowo-prawne usługi doradcze, udostępniają utworzone przez siebie bazy danych, wpływają na poprawę kontaktów gospodarczych, promują przedsiębiorczość. Izby gospodarcze wymieniają między sobą zgromadzone informacje gospodarcze, współdziałają w organizacji przedsięwzięć na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.³²

Regionalna Izba Gospodarcza w Lublinie została utworzona w 1993 roku i zrzesza ponad 140 podmiotów gospodarczych (państwowych, spółdzielczych, prywatnych) z Lubelszczyzny oraz jest członkiem Krajowej Izby Gospodarczej. Izba ta oferuje swoim członkom następujące usługi:

- udziela podstawowych informacji gospodarczych,
- opracowuje oraz wydaje katalogi o przedsiębiorstwach będących członkami Izby,
- kojarzy partnerów gospodarczych, sprawdza wiarygodność partnera,
- udziela pomocy w organizacji konferencji i wystaw,

²⁹ *Ibid.*, s. 230.

³⁰ *Ibid.*, s. 231–232.

³¹ *Ibid.*, s. 232–234.

³² *Ibid.*, s. 242.

- oferuje szkolenia i doradztwo gospodarcze.³³

Członkiem Krajowej Izby Gospodarczej jest również Izba Przemysłowo-Handlowa w Lublinie, która skupia głównie małe (do 50 zatrudnionych) i średnie firmy. Na terenie Lublina działa także Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług, które reprezentuje interesy swoich członków wobec administracji rządowej, samorządowej, urzędów skarbowych, informuje ich o zmianach w przepisach dotyczących działalności gospodarczej oraz udziela porad z zakresu zagadnień prawnych.³⁴

Kolejna jednostka wspomagająca rozwój sektora MSP to Polska Fundacja Wspomagania Rozwoju Gospodarczego. W Lublinie wspiera ją wiele organizacji, głównie Zarząd Regionu Środkowo-Wschodniego oraz Prezydent Miasta Lublin. Posiada wielu partnerów zagranicznych, a najważniejszy z nich to Opportunities Industrialization Center International Inc z USA. Fundacja udziela bezpłatnych szkoleń komputerowych bezrobotnym oraz utworzyła Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości (OWP) i Polsko-Amerykański Instytut Zarządzania, który oferuje usługi szkoleniowe.³⁵

Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości Fundacji OIC udziela wszechstronnej pomocy przedsiębiorcom w celu ułatwienia tworzenia nowych firm i rozwoju sektora MSP. Fundusze pochodzą z projektu „Rozwój Małej Przedsiębiorczości” i stanowią bezpośrednie źródło finansowania szkoleń i usług doradczych. Ośrodek dostarcza niezbędnych informacji działającym podmiotom gospodarczym oraz osobom rozpoczynającym działalność.

Założona w 1994 roku Fundacja Puławskie Centrum Przedsiębiorczości stawia sobie za cel stworzenie korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości w regionie Puław. Efektem tych działań było utworzenie inkubatora zaawansowanych technologii, rolno-przetwórczego oraz ośrodka szkoleniowego w zakresie działalności gospodarczej.

Ważną rolę pełni także Fundacja Akademii Rolniczej im. Wincentego Witosa w Lublinie. Zajmuje się:

- szkoleniem dla ludzi biznesu, doradców rolniczych i rolników (np. w zakresie ogólnego marketingu dla branży owoców i warzyw),
- organizowaniem usług konsultingowych dla przedsięwzięć w rolnictwie i agrobiznesie.

Na terenie Lublina powstała Polsko-Amerykańska Fundacja Doradztwa dla Małych Przedsiębiorstw finansowana przez Kongres USA i Krajową Izbę Gospodarczą. Ośrodek udziela informacji potrzebnych do prowadzenia działalności gospodarczej przez małe i średnie firmy z dziedziny prawa, zarządzania firmą,

³³ *Ibid.*, s. 242.

³⁴ *Ibid.*, s. 243–244.

³⁵ *Ibid.*, s. 248–249.

finansów firmy, zasad udzielania kredytów, opracowania biznesplanów. Organizuje również bezpłatne seminaria dla sektora MSP.³⁶

Od roku 1990 działa Lubelska Szkoła Biznesu. Funkcjonuje ona jako instytucja szkoleniowa założona przez Fundację Rozwoju KUL. Wspomagana jest przez Rząd Wielkiej Brytanii. Program wsparcia obejmował stworzenie regionalnego ośrodka, który prowadziłby profesjonalne szkolenia z zakresu zarządzania i prowadzenia przedsiębiorstwa. Przez cztery lata LSB wspierana była przez Brytyjską Fundację Know-How i współpracowała z Konsorcjum Lancashire z Preston w zakresie doradztwa z dziedziny zarządzania i rozwoju gospodarczego oraz finansów MSP.³⁷

Na Lubelszczyźnie funkcjonują także instytucje zajmujące się typowo finansowym wspieraniem rozwoju małych i średnich firm. Regionalnym funduszem poręczeń kredytowych jest Lubelski Fundusz Przedsiębiorczości (LFP), którego podstawowym celem działalności jest pomoc małym i średnim firmom w dostępie do finansowania zewnętrznego oraz ogólne zwiększenie poziomu kredytowania sektora MSP na Lubelszczyźnie przez banki. LFP dzieli ryzyko kredytowe z instytucją finansującą oraz umożliwia wdrażanie tych przedsięwzięć, które finansowane są kredytem. Oferta LFP skierowana jest nie tylko do przedsiębiorców z sektora MSP, ale również do osób pragnących rozpocząć działalność gospodarczą.³⁸ Oprócz poręczania kredytów, do zakresu działalności LFP należy również podejmowanie inicjatyw, które mają dążyć do zredukowania liczby bezrobotnych i zwiększenia liczby nowych miejsc pracy w regionie. W tym celu zostały utworzone Powiatowe Fundusze Gwarancyjne, stanowiące zabezpieczenie dla realizowania zobowiązań z tytułu poręczeń, które LFP udziela Powiatowym Urzędem Pracy. Urzędy Pracy udzielają pożyczek z Funduszy Pracy dla bezrobotnych rozpoczynających działalność gospodarczą lub też dla pracodawców zatrudniających bezrobotnych z danego powiatu. Dla zabezpieczenia tych pożyczek utworzono Powiatowe Fundusze Gwarancyjne. Liczba tych Funduszy ciągle wzrasta.³⁹

W roku 1995 utworzony został Lubelski Fundusz Kapitałowy sp. z o. o., którego jedynym udziałowcem była Lubelska Fundacja Rozwoju. Jest to fundusz typu *venture capital*. Tego rodzaju fundusze poszukują inwestycji najczęściej wśród niewielkich przedsiębiorstw, które mają szansę na szybki rozwój i dynamiczny wzrost wartości rynkowej. Lubelski Fundusz Kapitałowy inwestuje w sektor małych i średnich firm z terenu województwa lubelskiego przez wspieranie ich inwestycji, wprowadzanie nowych produktów na rynek, rozwoju sieci dys-

³⁶ *Ibid.*, s. 257.

³⁷ *Ibid.*, s. 258–259.

³⁸ *Lokalne źródła finansowania działalności przedsiębiorstw – województwo lubelskie*, Publikacja Lubelskiej Fundacji Rozwoju, Lublin 2001, s. 29–30.

³⁹ *Ibid.*, s. 31.

trybucji. Ponadto finansuje bieżącą działalność MSP, zapewniając kapitał obrotowy. Dzięki temu przedsiębiorstwa stale zyskują na wiarygodności w ocenie banków, kontrahentów, przedsiębiorstw leasingowych czy ubezpieczeniowych.⁴⁰

Swoje przedstawicielstwo lokalne w Lublinie ma również Fundusz Mikro. Jest to instytucja realizująca finansowy program wspierania rozwoju mikroprzedsiębiorczości tak charakterystycznej dla województwa lubelskiego. Fundusz wspomaga rozwój najmniejszych firm przez udzielanie pożyczek na warunkach innych niż w bankach. Formalności ograniczone są do minimum i to wpływa na atrakcyjność tego typu pomocy dla firm zatrudniających do 10 osób.⁴¹

PODSUMOWANIE

Conclusion

Pozycja i rola MSP w gospodarce została ugruntowana, na co wskazuje ich rozwój ilościowy i jakościowy. Wiele z nich wyróżnia się na rynku, dobrze sobie radzi z konkurencją wewnętrzną i zagraniczną, skutecznie rozwija eksport, nawiązuje do dobrych sprawdzonych rodzinnych i obcych wzorów oraz rośnie ich udział w wytwarzaniu PKB i zatrudnianiu pracowników. Zaprezentowana analiza rozwoju sektora MSP w województwie lubelskim wykazała, że przed małą przedsiębiorczością stoi jeszcze wiele wyzwań. Niewielki udział tego sektora w ogólnej liczbie małych i średnich firm, ogólnej liczbie pracujących oraz w eksporcie i imporcie wskazuje na słabe strony sektora MSP w województwie lubelskim.

Według danych PARP, zawartych w *Raporcie o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2004–2005*, lata 2001–2004 były dla sektora MSP trudne.⁴² Pomimo słabości sektora MSP, pojawiły się pozytywne sygnały, które pozwalają przewidywać rozwój przedsiębiorstw w przyszłości. Należy do nich: silna działalność badawczo-rozwojowa MSP, osiągnięcie poziomu średniej krajowej udziału sektora MSP w nakładach inwestycyjnych oraz w rynku pracy, a także współpraca MSP w procesie innowacyjnym.⁴³ Tendencjom tym sprzyja lokalna polityka wspierania małych i średnich przedsiębiorstw.

⁴⁰ W. Wolak, *Lokalne instrumenty finansowe skierowane do małych i średnich przedsiębiorstw – venture capital*, [w:] *Perspektywy rozwoju przedsiębiorstw w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Materiały konferencyjne*, Wydawnictwo Lubelskie Fundacji Rozwoju, Lublin 2001, s. 44–45.

⁴¹ *Lokalne źródła finansowania działalności przedsiębiorstw – województwo lubelskie*, Publikacja Lubelskiej Fundacji Rozwoju, Lublin 2001, s. 37–38.

⁴² *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2004–2005*, s. 49.

⁴³ *Ibid.*, s. 49.

SUMMARY

The aim of the article is the presentation of development of small and medium enterprises in Lublin province in years 2000–2004. There were shown the dynamics of export and import of small and medium enterprises, and presentation of organizational units providing the assistance in development of small and medium firms in Lublin province. Market effects of the small and medium enterprises sector are significant. Their function consists in filling the gap in the productive structure and providing the buyers, rebuilding equilibrium of the market and creating the new workplaces and national product. This is why the research of the development of small and medium enterprises still seems to be justified.